

**Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, HT 1889
: L40:86 B /**

Rydberg, Viktor,

HS L40:86 B

National Library
of Sweden

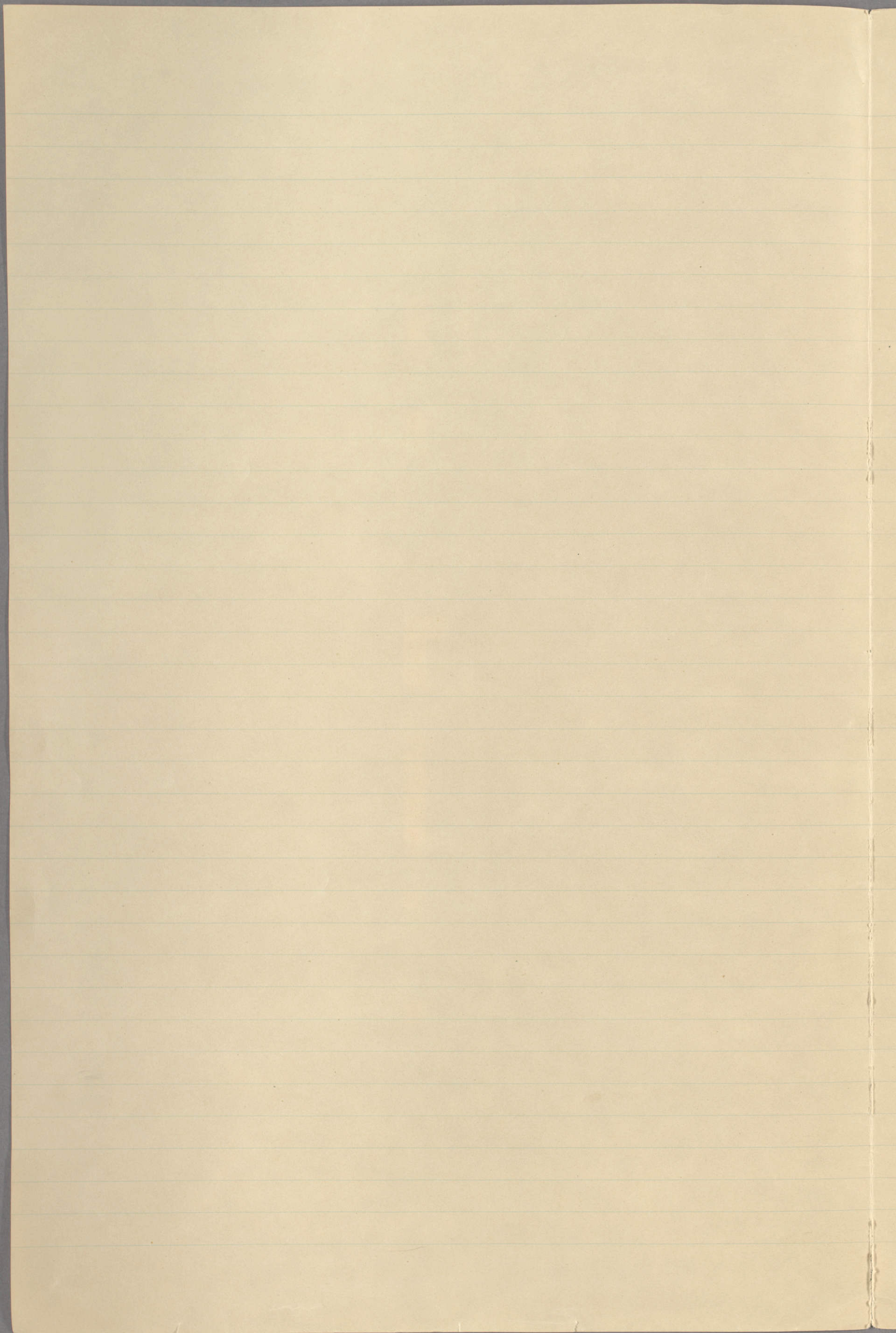
L 40:86 B 18

8.

18/10 1889.

(Bl. 1-5, 12)

(6 bl.)

Jag har i föregående föreläsningar skildrat Konstverksaakteten under de första århundradena af den romerska kejsartiden. Den var, såsom jag visat, en verkligt storartad, hvad kvantiteten vilkommer, att icke tidelwoarf i historien har något oss på afståndet dermed jämförligt att uppvisa. Det är tillkommed svårt för vår tid att fatta, huru en sådan massproduktion af Konstverk var möjlig.

Men har man förderfull rättighet att kalla detta caesarska tiden för en Konstens guldålder? För ingen del. Jag har redan förut vänat oss för ett sådant missförstånd. Men för riket att visa, under hvilka villkor den helleniska Konsten blånstrade upp till hvad den var, sichte jag också ådagalägga, att en Konst af den art, som den grekiska var, en Konst, som just på de trögna naturstudiernas grundlåg ~~väcker sträf-~~
vade till att ~~vinna till~~ ^{vinna till} den ideala skönheten, hoarkon kan uppkomma eller länge fortbestå annanstädes än hos ett folk, som för sin själfbevarande är nödgadt att utbilda hvarje medborgare till största möjliga fullkomlighet i kroppsligt och andligt afseende. Sedan Helles blifvit eröfradt af Rom och lefde i skydd af de romerska legionernas vapen, var behöfvet af en sådan utbildning icke längre kämbart. Den grekiska fortv. landskändan ^{uppgick} slappnade, gymnastiken förföll, rackets skönhet förföll i sammanhang dermed - och sinnet för det sköna likaledes. När sinnet för det sköna börjar slappas, visar sig detta icke i pränta rummet hos den stora allmänheten, utan hos konstnärerna. En befolkning, som växte upp i en omgifning, som på hvilken en frisk och högtsträfd Konst har satt sitt insegel, fortfor om ej genom annan mäkt, att vilja lefa i en sådan omgifning. Hon kan ännu njuta af Konsten, och det kan dröja länge, dröja många mansåldrar, innan hon uppkör att efterträkta ~~en~~ konstnärliga former som vilkor för sin trefnad. Sedan Det passiva sinnet för det sköna, begäret att njuta af Konsten, dör icke så hastigt bort. Men det skapande, det aktiva sinnet för det sköna, den konstförmågan att skapa ^{ett} originellt och stort, på Konstens område, uppkör, när samfundslifvet och samfundets individer uppkör att vara sådana, att konstnären från dem kan inspireras. ~~Att~~ Ingenting utvinas, och konstnären inkränkar sig till att efterkärma, reproducera om på sin höjd variem de förebilder, som hans folks storhetid ~~och~~
Konstens guldålder lemnat honom i arf.

18/10. 84.

18/10. 89.

18/10. 89.

var ej tala. Verldoriken med jämnstruken kultur, med jämnstruken seder, ^{och} vanor,
 med ett oprincipen beaktadt opinionstryck, inför hvilket individet be-
 vade med någon originalitet, känna sig värdelösa, med en skolmesigt
 inlärd smak, som bestämmer den allmänna meningens och påverkar sig
 Konstnärerna, ha vanligen ordt om originella personligheter, ordt om skiljan,
 kraftiga nog att bryta nya vägar. Man hade att hålla sig till imitation.
 Dervid var det för den cæsarska tiden en lycka, att man troget fasthåll
 vid den gifna traditionen, ^{ty endast den} Detta åter hade ~~vi~~ ^{var} det möjligt,
 att denna importerade helleniska Konst kunde, sedan hennes lifsvittor
 längre sedan blifvit afkurna, förbli på en ^{i århundraden} beundransvärd höjd, och
 att isynnerhet den cæsarska tidens skulptur, ehuru ständ i långsamt
 nedgående, ^{länge} ännu ^{erhållit} bibehålla formens adel.

Tydligt är emellertid, att en konst, som under århundraden in-
 skränker sig till att imitera gifna förebilder och, om hon försöker något
 nytt, gif det, icke ut egen inre behof, utan på
 befallning af上官, såsom då hon ästadkom statuens typen,
 emedan ~~det~~ Kejsar Hadrianus stöde ville ha ~~den~~ den oflidne gust-
 lings drag för sina ögon - tydligt är, att en sådan Konst har inom
 sig ett ganska ringa kapital af lifskraft och måste förfalla, när
 de yttre omständigheterna icke äro särdeles gynsamma för hennes
 fortbestånd. ^{För dem,} ~~Det är för dem~~ som efterleta orsakerna till de
 verkningar, som framtrida i historien, och för dem, som hoppas, att
 man kan lära något af henne, är det romerska Konstförfallets tid
 ett studieområde af stiftad intresse, och jag anser det fördunkelt
 riktigt att med ett par ^{om detta ämne!} föreläsningar upphålla minna ähvirare der,
 innan vi fortskrida vidare. För att förklara det förfall, som i tredje
 århundradet efter Kristus med bestämdhet ypper sig i den romerska
^{och sedan fortgår,} ~~Konstens~~ ^{efter} ~~historikerna~~ ^{historikerna} sett sig om efter och följt eller fört sig
^{och} ~~finna~~ ^{finna} olika förklaringsgrunder. Innan jag för egen del formulera
 några sådana, vill jag skildra några med Konstförfallet jämlöpande före-
 tæller, som otvivelaktigt stå i samband dermed. fortyänd

En sådan företeelse, och en särdeles märklig sådan, är det förfall man
 tyckt sig skönja i den romerska menlighetens fysik, det urartade, man
 tyckt sig känna Konstens äpna i dess anletstyp. Jag har för tre år sedan på denna
 kateder behandlat denna fråga och anser nu böra återkomma till densamma, ^{och} sedan
 jag ^{vill jag} ~~des~~ ^{des} ~~frömmen~~ ^{frömmen} påpekat några andra för kulturhistoriska moment, som jag anser
 stå i orsakssamband till Konstens ^{den romerska} ~~ny~~ ^{ny} ~~nedgång~~ ^{nedgång} och dess slutliga död.

18/10. 89.

Romarna själva voro öfvertygade om att deras race försämrades om
 att vackra gestaltar, vackra ansikten blifvit varda mer och mer rällsmyta.
 Hurvida ~~den~~ ^{den} ~~parten~~ ännu hvilade på verklig iakttagelse, eller var
 ett hugskott af den cæsarska tidens pessimism vill jag längre fram
 yttra en mening om. Men hvad man utar vidare frökan kan fast-
 ställa är, att dräkterna, hvori den menschliga gestalten höjdes, blefo
 smuktlösa. Det uppkom under kejsardömet ett moderisn, som
 hvad osmuktlyheten vidkommer, knappt stod tillbaka för det värsta,
 som den yngre tidens moderisn frambragt.

Den gamla romerska mansdräkten bestod af en tunika och
 den derjfrån draperade vackrika hvita togan. Men redan i Kejsar
 Augustus' tid hade den fått medföljare i dräkter, införda från
 provinserna eller utlandet. Det måste ha varit en ståtlig syn att se
 tusentals romare, iklädda sina hvita mantlar, samlade på Forum,
 mellan de der uppförda templet och prättbyggnaderna. Men redan
 Augustus, som var öfry värd af denna historiska dräkt, måste, då han
 passerade forum romanium, se densamma blandad med icke-romerska
 modekostymer, och han citerade vid ett sådant tillfälle med remiss
 den virgilianska versen: "Roms verldsherrskande folk, det togabemant-
 lade släktet." Skaffad eller urenodig blef likväl togan aldrig.
 Hon bortlades mer och mer i vardagslag, emedan hon var obekvämlig,
 och emedan det fördes smak och öfning att draperan skulle väl,
 men en desto mer obestridt plats erhöök och behök hon genom alla
 kejsardömet's århundraden såsom officiell dräkt och högtidsdräkt.
 Hon var och förblef hofdräkten, dräkten som bars i embetsgö-
 rnelen och vid alla offentliga tillfällen, likasom äfven vid
 besöken å teatern och amfiteatern, samt vid uppräktningar. Hon
 var på samma gång ett privilegium, ty för personer, som ej voro
 romerska medborgare, var det förbjudet att bära henne.

Den romerska kvinnans nationala dräkt var stola'u och palla'u.
 Stolan var en med halfärmar försedd tunica, som räckte till fötterna
 och gördlades kring lifvet. Pallan var en öfver stolan buren rechoök
 mantill. Vid samma tid som männen i vardagslag började bortlägga
 togan, började damerna utbyta stola och palla mot andra slags
 klädespersedlar. Försök, som gjordes på laglig väg, med utfärdande

18/10. 89.

5/11. 86.

in bottles.

icke kan imponera genom andn egenskaper; han med förkärlek skall
tillgräpa de stora dimensionerna, för att imponera med dem. Det gjorde
den egyptiska plastiken. Gallienarvodens idé var på plastiken om-
råde samma idé, som en amerikanare ville tillämpa på musikens,
då han förslög en monsterkoncert, i hvilken flere tusen blåsinstrument
skulle deltaga, och der ~~franskiriflarna~~ ^{juster slagen på pukorna} skulle berättas af Kausarkott.

18/10. 89.

